

sament igual, encara que la llengua hagi acabat per introduir-hi avantatjoses distincions. «Co(m) Sent Ambrosi ve(s)és créixer lo pecat d'avarícia ---, e màgerment en aquells qui eren en poder stablits, aquells qui eren en dignitat posats *re<n>yava* molt forment», *VidesR*, 95v2.<sup>3</sup>

«A fembra breguosa, dyable per marit! E si de res no s té pagada, res no aça e res no li dons; e si t *renya*, e tu *renya*, e li fe *renyar* a tota la companya [*sic* I] de la casa, e li dóna tanta pestilència fins que diga lo mot ['capitulí'], e que sia bé farta de mal, mentre portar-ne puxa», Eiximenis (*Dones*, § 87, 135.22); «qui pren muller que no sap què serà, / ell mateix se posa a risc de matar, / e la mort per tostemps se procurar / ---; fembra que anvides se sab ligar / --- / tostemps va mig calçada o a calçar, / --- / qui tostemps te *renyarà* / e qui t rebotegarà; / ab qui no poràs un poc rahonar / ---», id., poema prosificat en *Dones*, § 28 (*EntreDL* I, 197 23). Més que 'renyar' en el sentit modern de donar reprimenda, es tracta aquí doncs de 'botzinar malcaradament, moure brega, aclaparar de reganys'.

Contingut semàntic resultant de la imatge, etimològica en el mot, del gos que grunyeix ensenyant les dents, i el gat que ronrona llevant la unglada pota trànsit que ens mostra vívidament Bernat Fenollar en la «demanda que féu a Mossényer Ausiàs March»: «Enamorats conec dos en ciutat / que s volen bé sens tota ficció, / e may estan sens contradicció, / tostemps *renyant* axí com goç e gat» (O. C. d'Ausiàs per Pagès, cxxvi; *NCl* v, p. 135). La construcció és més aviat intr. en tot això, com en el ll. RINGI, però mostrant tirat cap a tornar-se transitiva: en uns casos amb frases clares, en d'altres, en això, més ambigües

Convé mostrar el triomf creixent de la variant *renyar*, sense por d'acumular les cites. També StVicentF pensa en l'animal, tot girant-ho alhora cap a l'home: «és pacient, que jamay no s torna, encara que la firau, axí com la serp, ni menaça, axí com lo ca, que tantost *renya*» (*Serm* I, 42.7). Sobretot la dona rondinaire, i més encara grunyent, tempestejant: «--- yo broque / ves ma ciutat, / fuy acceptat / per mon parent / molt caramente, / ab gran plaher; / per sa muller, / *renyant*, gronyint / e presumint / fos... fill bastart / ...»; «per tal rahó, / may s'empenyava: / ella *renyava* / incessantment, / e constantment / hi treballava, / però fallava / ---». Però, essent dos, també es tendeix a insinuar la baralla a roncs o a crits. «Lur amistança / --- / sens oy, rancor, / gronyir, *renyar*, / no pot durar, / al més, un' hora», JRoig (*Spill*, 1923, 4518, 9807)

En fi s'arriba a l'ús tr, que avui s'ha imposat, i que apareix també en JRoig, si bé duent-lo a 'renyar algú fins a fer-lo fora': «vaques, ovelles, / --- / cert temps de l'any, / ab poc affany / lur mascle splen / sols s'hi jusmeten / fins que s'empenyen; / tantost los *renyen*, / no ls cansen pus», id., id 8602.

Encara en els segles baixos, l'acc i construcció avui predominant en cat. central, no ha fet oblidar les altres: «*renyar* o no avenir-se ab los altres: dissidere, discordare, dissentire ab aliis; *guardar bé lo to ---*»,

OPou (*ThPn*, 170). No és estrany, doncs, que, en l'ús del mot, restin divergències de matís i amplitud, entre els parlars catalans; per més que, essencialment, *renyar* s'estenguí igualment pertot, fins als Pirineus, Val. i les Illes (si bé a Eiv. trobem «*renya*: regañar, PzCabr.); i per més que Renat posi la parella *marmolar/renyar* entre els casos on hi ha més accs en el Princ. o en el P Val («El Camí», 14-iv-1934).

La construcció intransitiva de *renyar* 'rondinar' resta popular a Mall.: «Va sebre que festetjava, / que era un poquet jugador, / y es posà com un lleó / y tot lo dia *renyava*», PdAPenyà (*IdOr* I, 84). Però en cat central, s'ha oblidat això, car no s'hi enganyarà el gustador de la bondadosa intel·ligència d'Em Vilanova, en llegir-li «--- traduhexen --- al castellà --- un idioma que los que 'l parlan, sempre sembla que *renyin*», si recorda el seu séc d'elegant i justa, quasi indiferent, ironia: és sensitiu, usat absolutament, i amb la idea de 'pegar repulsa', normal en cat. central (*Entre Família*, p. 183).

En el pas històric de *renyir* a *renyar*, el pont decisiu va donar-lo, doncs, l'abstracte *reny*, derivat d'aquell i pare principal d'aquest Deu ser tan antic com l'idioma, encara que pel caràcter del mot no ens consti fins en la 2.<sup>a</sup> meitat del S. xiv<sup>4</sup> I en Ausiàs, contestant a la sobredita *demanda* de Fenollar: «Quant més amau, tant més temor teniu, / vós e cascú, de perdre lo guanyat: / d'ací s segueix que tostemps presumiu / altri, sens vós, la vostr' amor combat; / e tal pensar, ab lo recel mesclat, / donant de vós semblant sospicció, / causa lo *reny*, duptant mutació [tament desviació de l'altre] / per lo plaher de altra calitat» (cxxxvi, 1g). el recel *creix* en cada un, en observar l'acollida severa de l'altre. la idea fonamental és doncs la d'altercat o disputa irosa', no sense el suggeriment de retrets i reganys

El català central ho ha decantat, en canvi, netament, cap a 'reprensió, ramblatge', amb cert acompanyament, és clar: «escoltant els *renys* del cabo, acompanyat sovint de *renehmens*», Pons Mass. (*Auca de la Pepa*, 293). Però en la locució adverbial *a reny*, que porta el DAG.: «una escopeta carregada *a reny*: cargada hasta la boca» — o sigui, carregada de balins, per tirar fins a ensopegar la peça caçada — es fa sentir primordialment la noció de l'ésser a punt d'explosió, a força de concentrar grunyida còlera.

*Renyir* és continuador evident del verb deponent llatí *ringor*, *ringerus*, *ringi*, mantingut només per les tres llengües ibero-romàniques (llevat d'un escadusser friulà *réndzi*. REW, 7325). cast. *reñir*, i el port., en el qual també s'ha produït un desdoblament, de naturalesa fonètica: *ranger* 'carrisquejar, cruixir, grunyir, reganyar (porta, dents, ossos...)', *renhir* 'altercar, ballar-se'. I crec que, des del llatí vulgar, passà en alguna mesura, manllevat, al germànic, amb el substrat semàntic del gos reganyaire: medio-fraconià ant *rengon* 'badar o esbataran la boca' («den Mund aufsperrren», que no figura encara en el monument més antic del baix-alemany, el *Heliland*, però sí ja en les prou antigues Glosses de Trèveris: Holthausen).